
KURENDA

KURJI METROPOLITALNEJ WILEŃSKIEJ.

Sacra Congregatio de disciplina Sacramentorum

ROMANA et ALIARUM

Celebrationis Missae domi praesente cadavere.

In plenariis comitiis Emorum Patrum H. S. C. habitis die 18 decembris 1925 et die 30 aprilis 1926, postulantibus nonnullis locorum Ordinariis, nempe Valentin., Compostellan., Pampilonen, aliisque, propositum fuit dubium: „Utrum Ordinarius, vi canonis 822 § 4, permittere possit, absque indulto Apostolico, celebrationem unius vel plurium Missarum domi praesente cadavere, quando haec celebratio postulatur a parentibus defuncti“.

Re mature parpensa et dubio reformato, quaestiones et responsiones ab Emis Patribus propositae editae fuerunt uti sequitur:

I. „Utrum Ordinarius vi canonis 822 § 4 permittere possit Missae celebrationem domi praesente cadavere in loco vulgo *camera ardente*“.

R. „Negative, nisi agatur de casu aliquo extraordinario, exstante iusta et rationabili causa: et hoc etiam in casu, dummodo cadaveris expositio fiat servato debito decore, ac in eodem loco nihil adsit quod sit alienum a sanctitate divini Sacrificii“.

II, „Quando censendus sit haberi casus extraordinarius, vi cuius, concurrente iusta et rationabili causa, permitti possit ab Ordinario Missae celebratio, et utrum unius tantum aut plurium Missarum celebratio permitti possit?“

R. „Casum extraordinarium haberi, unaque simul iustam et rationabilem causam, occasione obitus Episcopi residentialis, seu loci Ordinarii, aut personae e principe familia, aut aliter insignis ob merita et benefacta in Ecclesiam vel in rempublicam, vel ob munificentissimas elargitiones in pauperes et egenos; itemque personae huiusmodi privilegio Apostolico iam ornatae; dummodo semper debitae exsequiae expleantur in ecclesia“.

“Tunc Ordinarius permittere poterit unius aut alterius Missae, sed non plus quam trium Missarum celebrationem: abrogato indulto Sacrae Rituum Congregationis diei 29 aprilis 1894 et contrariis quibuscumque minime obstantibus; facto verbo cum SSmo”.

In audientia diei 3 maii 1926 Ssmus Dnus Noster Pius Papa XI, audita relatione facta ab infrascripto Secretario huius Sacrae Congregationis, decisionem Emorum Patrum in omnibus ratam habuit et confirmavit.

M. Card. Lega, Praefectus.

L. † S.

† Aloysius Capotosti, Ep. Thermen., Secretarius.

Pontificia Commissio ad Codicis Canones authentice interpretandos.

Responsa ad proposita dubia.

Emi Patres Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos, propositis in plenario coetu quae sequuntur dubiis, responderi mandarunt ut infra ad singula:

I. De Substitutione in choro.

D. An. ad substitutionem in choro in casibus particularibus, de quibus in can. 419 § 1, requiratur venia S. Sedis vel saltem licentia Ordinarii aut Capituli.

R. Negative.

II. De mutatione Superiorum religiosorum.

D. An praescriptum canonis 505 comprehendat etiam Societates, de quibus canones 673—681 agunt, earumque domus, quae non sint vere et proprie religiosae sed externae seu non pertinentes ad Societatem in quibus nempe sodales pauci numero adhiberi solent, ex. gr., in Seminariis, scholis, nosocomiis.

R. Affirmative ad normam responsi diei 3 iunii 1918.

III De fidei professione.

D. An Superiores in Societatibus clericalibus sine votis, de quibus agunt canones 673—681, fidei professionem ad normam canonis 1406 § 1 n. 9 emittere teneantur.

R. Affirmative.

IV. De paroeciis religiosis.

D. An vi canonum 631 §3; 535 § 3 n. 2; 533 § 1 nn. 3, 4, loci Ordinarius ius habeat exigendi rationes de administratione fundorum legatorumque paroeciae religiosae, de qua in canone 1425 § 2.

R. Affirmative, firmis praescriptis canonum 630 § 4; 1550.

V. De impedientibus iurisdictionem ecclesiasticam.

D. Utrum ad incurrendam excommunicationem, de qua in can. 2334 n. 2, sufficiat recursus ad laicalem potestatem causa impediendi exercitium iurisdictionis ecclesiasticae, an requiratur praeterea ut recursus suum sortiatur effectum.

R. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam, firmo tamēn praescripto canonis 2235.

Romae, die 25 iulii 1926.

P. Card. Gasparri, Praeses.

Joseph Bruno, Secretarius.

Zarządzenia Ordynarjatu.

1. Dla ujednostajnienia z całą prowincją polską głoŝenia zapowiedzi przedślubnych postanawiamy, aby na przyszłość od dnia 1 listopada r. b. zapowiedzi były głoŝone tylko w dniu *niedzielne*; mają być ogłaŝane obowiązkowo wszystkie trzy zapowiedzi; dla słusznych i poważnych powodów Ordynarjat (nigdy zaś dziekan) może udzielić dyspensy od ogłaŝenia jednej zapowiedzi, wyjątkowo zaś tylko od dwóch, a od trzech — w zwykłych warunkach — nigdy. O tem W-ni Księża Proboszczowie raczą uprzedzić swoich parafjan.

2. Zarządzamy, aby w myśl Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz stosownie do prawa kościelnego naszej prowincji związku małżeńskie nie były błogosławione w niedziele i święta de praecepto (obowiązkowe), w dniu postne, w soboty po południu (przed południem można) i nigdy porą nocną — po zachodzie słońca. Indultu od tego nakazu Ordynarjat nigdy nie będzie udzielał. Powiadamiając o tem zarządzeniu swoich parafjan, W-ni Księża Proboszczowie postarają się ich zachęcić do brania ślubu podczas Mszy św., zwłaszcza odprawianej pro sponso et sponsa, kiedy się udziela specjalnego błogosławieństwa.

3. PP. organiści obowiązani są przestrzegać przepisów de musica sacra z motu proprio Piusa X. Wszelkie marsze i skoczne arje oraz popisy teatralne solowe w kościołach nie są dozwolone. Orkiestry na instrumentach dętych nawet w czasie ślubów, nie powinny być dopuszczane w kościele.

4. Na mocy kan. 773 Chrzest może być udzielany tylko w kościele lub kaplicy publicznej. Zimową porą, podczas mrozów, o ile zakrytja nie jest opalaną, może być Chrzest udzielany, servatis de iure servandis, w plebanji. W domach prywatnych Prawo Kanoniczne nie pozwala udzielać Chrztu świętego. Wyjątek stanowi ono dla dzieci lub wnuków tych, którzy dzierżą aktualnie najwyższą władzę nad narodami albo mają prawo do następstwa tronu (kan. 776), oraz dla dzieci chorych, pozostających w niebezpieczeństwie utraty życia. Tych przepisów należy ściśle przestrzegać.

5. Presbiterjum, jak sama nazwa wskazuje, oraz zakrytja przeznaczone są dla presbiterów (duchownych). Osobom więc świeckim

prawo zabrania tam przebywać. Służba kościelna powinna być przy ołtarzu i w zakrystji w komżach. Tego wymagają przepisy liturgiczne. O ile w presbiterjum są ławki prywatne lub t. z. kolatorskie, mogą tam pozostać nadal, jeżeli do nich jest dostęp nie z zakrystji, lecz z kościoła. Wyjątek może być uczyniony tylko dla przedstawicieli wyższych władz państwowych.

† Romuald, Arcybiskup-Metropolita.

Wilno, dnia 25 października 1926 r.

cała o odpustach na dzień świąt. kiedy może być...

Odpust jubileuszowy z powodu 16-wiekowej rocznicy znalezienia Krzyża świętego.

(A. A. S. num. V. r. 1926, str. 185)

W roku bieżącym przypada tysiącsześćsetletnia rocznica odnalezienia Krzyża Chrystusowego.

W celu uczczenia tej rocznicy, tudzież celem obudzenia u wiernych większej miłości i nabożeństwa do Krzyża św. Ojciec św. Pius XI udzielił pozwolenia, aby wierni, którzy do końca bieżącego roku nawiedzą pięciokrotnie (można w jednym i tym samym dniu) *kościół lub kaplicę publiczną pod wezwaniem Krzyża św.*, mogli uzyskać odpust jubileuszowy dwukrotnie, raz dla siebie a raz dla dusz czyścowych, jeżeli ponadto odprawią spowiedź i przyjmą Komunię św. i pomodlą się w intencji Ojca św.

Powyzsze zarządzenie Ojca św. należy w tych miejscowościach, gdzie są kościoły lub kaplice publiczne pod wezwaniem Krzyża św., podać wiernym do wiadomości z ambony. Na drzwiach kościelnych należy umieścić stosowne pouczenie.

D. 30 Novembris in festo S. Andreae Ap. ob Anniversarium Consecrationis Ex-mi, Ill-mi ac Rev-mi Archiepiscopi Ordinarii in Missis addenda est 3 or. pro Archiepiscopo (ex Mis. in Anniversario Consecrationis Eppi). Post Missam solemnem Te Deum cum VV. et Or. ut in Directorio pag. XXI.

W dniu 14 listopada r. b. we wszystkich kościołach całej Polski odbędzie się zbiórka pieniężna na rzecz Stowarzyszeń Młodzieży Katolickiej.

Doceniając ważność organizacyj katolickich, jakimi są Stowarzyszenia Młodzieży, Ordynarjat poleca P. W. X. X. Proboszczom i Rektorom kościołów archidiecezji wileńskiej w powyższym dniu urządzić zbiórkę, pieniądze zaś przesłać w najkrótszym czasie załączonym blankietem P. K. O.

Władze Państwowe zwróciły się do Kurji w sprawie przekreścań przez W. X. Proboszczów nazwisk w wydawanych przez się aktach stanu cywilnego. Np. jeden z X. Proboszczów zamiast napisać „Szymieniec“ podał

„Szimenas”. Przekręcanie to wprowadza tylko zamęt a zarazem utrudnia sprawdzenie tożsamości osoby, co nieraz połączone bywa ze szkodą materialną, np. przy sukcesji i t. p. Wobec tego Kurja poleca W. X. Proboszczem, by przy zapisywaniu i wydawaniu aktów stanu cywilnego unikali przekręcania nazwisk; winni niezachowania prawa będą pociągani do odpowiedzialności za fałszerstwo dokumentów.

Na skutek błędnego tłumaczenia nakazu w sprawie odprawiania Mszy św. (kurenda Nr. 9, str. 152) Kurja wyjaśnia, że Sacerdotes curam animarum exercentes mają zaaplikować stipendia nie Kurjalne lecz własne.

Od października Kurja poczęła potrącać X. Proboszczom po 10 zł. na rytuał, który ma się ukazać w najbliższych miesiącach. Każdej parafji Kurja prześle po 2 egz. zaraz po wyjściu z druku. Cena egzemplarza — około 20 zł. w oprawie.

K w e s t a r z e .

Kwesta urządzana przez osoby świeckie i zakonne stała się obecnie częstym zjawiskiem w naszych parafjach.

Kwestarz jednak nie może zbierać ofiar na żadne cele bez uprzedniego zezwolenia właściwych władz kościelnych.

Nie wystarcza: 1) upoważnienie Komitetu zalegalizowanego, 2) upoważnienie władzy świeckiej: województwa, starostwa, 3) książka na wpisywanie ofiar, 4) legitymacja z fotografią. Oprócz powyższych dowodów na kwestę w myśl Kodeksu Prawa Kan. należy uzyskać zezwolenie odnośnej władzy duchownej. Proboszcz nie może pozwolić na kwestę, o ile kwestarz nie wylegitymuje się przed nim posiadaniem zezwolenia Kurji Biskupiej.

Ponieważ zdarzają się wypadki, iż w diecezji naszej zbierają składki rozmaici kwestarze i kwestarki, nawet w habitach zakonnych, bez wymaganych zezwoleń a z pogwałceniem prawa, podajemy tu przepisy Prawa Kan. dotyczące kwesty.

1) Ani świeckim osobom ani duchownym (księżom nawet) nie wolno zbierać składek na jakikolwiek zbożny lub kościelny cel bez pisemnego upoważnienia Stolicy Apostolskiej albo Biskupa, w którego diecezji składka jest zbierana. (kan. 1503).

Pozwolenie to winien posiadać kwestarz zbierający na budowę kościoła, chociażby za ofiary dawał obrazy lub cegiełki, przedmioty te bowiem są tylko potwierdzeniem danej składki i nie różnią się od wpisu w książkę kwestarską, kwesta ta przybiera pewną formę sprzedaży.

2) Zakonnicy, tak zwani żebrzący (mendicantes), gdy poza diecezją, w której mają klasztor, kwestują, muszą mieć pisemne pozwolenie biskupa (k. 621), inne zgromadzenia zakonne męskie i żeńskie na prawie papie-

skiem (*iuris pontificii*), by mogły kwestować, muszą mieć nato osobny przywilej Stolicy Apostolskiej i oprócz tego jeszcze na piśmie zezwolenie Ordynariusza (k. 622). Zakonnicy zaś i zakonnice na prawie diecezjalnym (*iuris dioecesiani*), na kwestę muszą uzyskać pozwolenie swego biskupa i biskupa diecezji, w której chcą kwestować.

Prawo czyni uwagę, iż Ordynariusze nie powinni łatwo udzielać tych pozwoleń zgromadzeniom zakonnym (*iuris pontificii* i *dioecesiani*), tylko po stwierdzeniu rzeczywistej konieczności (*nisi sibi constet de vera domus vel pii operis necessitate*) k. 622 § 3.

Oprócz kan. 621 i 622, podających normy, do których mają się stosować Ordynariusze, wydając pozwolenia na kwestę, Stolica Apostolska wydała przepisy w sprawie kwesty zakonników i zakonnice. Przepisy te, aczkolwiek wydane przed Kodeksem, obowiązują kwestarzy i kwestarki zakonne i obecnie w myśl kan. 624.

Według instrukcji wydanej dla zakonników dn. 21 czerwca 1908 roku „*De eleemosynis*“, mogą oni zbierać ofiary sami, osobiście, a nie przez trzecie osoby świeckie; chętnie mają okazywać wymagane legitymacje na żądanie proboszcza; o ile to możliwe powinni być we dwóch; nie wolno im zatrzymywać się na noc w miejscu niewłaściwym; w swojej diecezji nie wolno kwestarzowi przebywać na kweście poza klasztorem dłużej nad miesiąc, w obcej diecezji dłużej nad dwa miesiące, nie można znowu powtórtego samego zakonnika wysyłać na kwestę, musi on po skończeniu kwesty pozostać w klasztorze przez miesiąc lub dwa.

Kwestarki zakonnice obowiązują instrukcje zawarte w dekrete „*Singulari quidem*“ z dnia 27 marca 1896 r. i dekret Kongregacji Zakon. 21 listopada 1908 roku.

a) Muszą posiadać pozwolenie i legitymować się na żądanie proboszcza, b) wolno im kwestować przez miesiąc w swojej diecezji, dwa w obcej, c) przełożone powinny im dać pieniądze na powrotną drogę, d) kwestują we dwie. „*Singulae nunquam incedant, neque ab invicem separantur, nisi necessitate impellente*“, e) ćwiczeń zakonnych nie opuszczają. Przełożona zakonna winna kwestarce udającej się na kwestę dać szczegółowe instrukcje, jak powinna się zachować (Lod. Fanfani O. P. II *Diritto delle Religiose*. Torino 1922 p. 210 i nast.).

Należy żądać, aby kwestarze stosowali się do powyższych przepisów Prawa Kanonicznego.

Powinien więc proboszcz koniecznie od kwestarza żądać wymaganego zezwolenia z Kurji Biskupiej, tembardziej iż wobec lokalnych potrzeb różnych instytucyj, Kurje niełatwo powyższych pozwoleń udzielają. Przestrzeganie zresztą tych przepisów usunie oszukaństwa, na jakie sami i naszych parafjan narazić się możemy.

**MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
— i —
OŚWIECENIA PUBLICZNEGO**

Warszawa, dn. 4-VI. 1926 roku.

Nr. II—1510/26.

W sprawie kwalifikacyj zawodowych duchownych katolickich do nauczania religii w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielsk. państwowych i prywatnych.

Do wszystkich Kuratorów Okręgów Szkolnych, Województwa Śląskiego i Wizytatora Liceum Krzemienieckiego.

Rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 grudnia 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 131, poz. 938 z dnia 31 grudnia 1925 r.) określone zostały, zgodnie z konkordatem, kwalifikacje zawodowe do nauczania religii katolickiej w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych.

Równocześnie z dniem ogłoszenia tego rozporządzenia straciło moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 24 marca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 246).

Wobec tego Ministerstwo oznajmia, iż kapłanom katolickim nie będą wydawane osobne dyplomy na nauczycieli religii katolickiej w szkołach średnich lub seminarjach, będą zwrócone Kuratorjom.

Przesłane przez Kuratorja do Ministerstwa dokumenty ks. prefektów, celem wydania im dyplomów na nauczycieli religii katolickiej w szkołach średnich lub seminarjach będą zwrócone Kuratorjom.

Do kompetencji właściwych Kuratorów Okręgów Szkolnych należeć będzie odtąd stwierdzenie, czy duchowni nauczyciele religii katolickiej posiadają kwalifikacje zawodowe do nauczania religii w średnich szkołach ogólnokształcących, seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych, określone w § 1 rozporządzenia z 10 grudnia 1925 r.

Kuratorja wydadzą księżom prefektom szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich, posiadającym kwalifikacje określone rozporządzeniem z 10 grudnia 1925 r., pobory od dnia 1 stycznia 1926 roku w myśl art. 31 ustawy z 9-X. 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 929), t. j. takie, jakie otrzymują nauczyciele kwalifikowani, przyczem w aktach osobowych należy zaznaczyć, iż dany ks. prefekt jest nauczycielem wykwalifikowanym.

W końcu Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyjaśnia, że rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 10 grudnia 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 131, poz. 938 z dnia 31 grudnia 1925 r.), oraz niniejszy okólnik, zgodnie z § 13 konkordatu odnosi się do księży katolickich wszystkich obrządków: rzymsko-katolickiego, grecko-katolickiego, ormiańsko-katolickiego.

Kierownik Ministerstwa

(—) *J. Mikułowski-Pomorski.*

Jak przygotowywać młodzież do organizacji Stow. Młodzieży Polskiej

Ze względów ściśle organizacyjnych nie należy zakładać Stowarzyszeń bez uprzedniego przygotowania młodzieży do organizacji.

Szerzej o tem pisaliśmy już w „Wiadomościach dla Patronów“ (zeszyt 1-szy) teraz tylko podkreślamy, że czas przygotowawczej pracy zależy w zupełności od warunków lokalnych, z których organizator zawsze zdaje sobie mniej więcej sprawę.

W miejscowościach, gdzie młodzież rozumie potrzebę organizacji katolickiej, czas przygotowania można ograniczyć do 1 lub 2-ch zebrań przedorganizacyjnych.

Okres przygotowawczy winien być ujęty systematycznie i programowo. Dla ułatwienia opracowania programu na okres pracy przygotowawczej podajemy pewne wytyczne:

I-o. Porozumieć się z ludźmi inteligentnymi i ideowymi w duchu katolickim, opracować z nimi program pracy przygotowawczej. Porządek obrad powyższej konferencji może mieć następujące punkty:

- 1) Zagajenie.
- 2) Krótkie przedstawienie konieczności pracy oświatowej i wychowawczej wśród młodzieży pozaszkolnej na terenie danej miejscowości. — (Materiał „Wiadomości dla Patronów“ Zeszyt I r. 1926).
- 3) Omówienie sprawy lokalu na zebranie dla młodzieży.
- 4) Prowizoryczne omówienie koniecznego w danej miejscowości okresu czasu na pracę przygotowawczą — przed zorganizowaniem Stowarzyszenia.

5) Ustalenie pracy na powyżej ustalony okres.

W programie należy uwzględnić:

- a) terminy zebrań (najlepiej w niedzielę po sumie).
- b) wykłady.

W programie ponadto należy uwzględnić wieczornice, na program których złożą się: króciutka komedijka, monologi, śpiewy, deklamacje, zabawy, gry towarzyskie i t. d.

Unikać jednak agitacji przez tańce.

U w a g a: Na zebraniach na pierwszym miejscu zawsze winien być wykład a po nim dyskusja.

Dla szerszego zainteresowania młodzieży należy po wykładzie i dyskusji poświęcić resztę czasu na urozmaicenie: t. j. odśpiewanie znanych piosek, wypowiedzenie krótkiego monologu i td.

II-o Skutecznym środkiem zachęcającym do uczęszczania na powyższe zebrania może być:

- a) specjalne kazanie do młodzieży i rodziców o potrzebie oświaty i wychowania młodzieży pozaszkolnej w duchu katolickim,
- b) wiece młodzieży i starszych osób.

Jako praktyczne zastosowanie powyższych środków będzie zachęcenie młodzieży do brania jak najliczniejszego udziału w zebraniach przedorganizacyjnych, starszych zaś zachęcenie do popierania powyższego i współpracy.

III-o. W czasie tych luźnych zebrań organizator będzie mógł przekonać się, kto może należeć do Stowarzyszenia, oraz poznać dzielniejsze jednostki jak żeńskiej tak męskiej młodzieży, z którymi wejdzie w bliższy

kontakt i omawiać będzie potrzebę ścisłej organizacji, jaką jest Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej.

Ponadto będzie mógł przekonać się, kto najlepiej z młodzieży nadaje się do przyszłego zarządu.

IV. Skoro już praca przygotowawcza oświeci do pewnego stopnia młodzież i wzbudzi w niej potrzebę ściślejszej organizacji, można przystąpić już do samego aktu zorganizowania Stowarzyszenia.

Pracę przygotowawczą prowadziliśmy razem z młodzieżą męską i żeńską.

Ponieważ jednak Stowarzyszenia ze względów ściśle metodycznych i organizacyjnych są organizowane osobno męskie i żeńskie, dlatego też należy naprzód zwołać zebranie organizacyjne tylko młodzieży męskiej — zorganizować Stowarzyszenie Męskie.

Z młodzieżą zaś żeńską można prowadzić nadal pracę przygotowawczą, jeżeli zaś sprawia to trudność ewt. praca przygotowawcza jest już wystarczająca, można naznaczyć zebranie organizacyjne Stowarzyszenia żeńskiego np. na miesiąc później.

Nigdy jednak nie należy organizować obu Stowarzyszeń w jednym dniu.

Trzeba również zwrócić uwagę na współpracę starszych i zawczasu stworzyć patronat.

Bogaty materiał do odczytów na zebrania przedorganizacyjne z dziedziny ogólnokształcącej można znaleźć w następujących książkach: 1) Naruka o Polsce współczesnej. Ludwik Sawicki i Helena Witkowska, Kraków 1924 r. 2) Obowiązki Polki—pogadanki dla dziewcząt. S. Barbara Zulińska. Lwów 1924 r. 3) Książka obywatela, J. Stemler, wydawnictwo P. M. Szk. w Warszawie. 4) „Służba Boża” Ks. Dr. Baranowski Podręcznik na klasę IV gimnazjalną. Z dziedziny organizacyjnej można poruszyć następujące tematy: 1) Jakie korzyści może dać nam organizacja. 2) Jaki jest cel S. M. P.? 3) Znaczenie Stow. Młodz. Polskiej w życiu wsi. 4) Budowa organizacyjna S. M. P. 5) Jak mamy pracować w Stow. Młodz. Polskiej.

Materiał do pogadanek: Wiadomości dla Patronów, zeszyt I.

Powyższe podręczniki można nabyć w Składnicy Związkowej, Zamkowa 4.

Na dwóchsetną rocznicę kanonizacji św. Stanisława Kostki Związek Kół Diecezjalnych XX. Prefektów urządza wycieczkę młodzieży do Rzymu. Życzących wziąć udział w tej pielgrzymce zechcą W. X. Proboszczowie skierować do Koła XX. Prefektów w Wilnie. (Garbarska, 14, 2).

Z KURJI METROPOLITALNEJ WILEŃSKIEJ.

Wilno, dn. 31 października 1926 r., № 4230.

X. LUCJAN CHALECKI,

Kanclerz Kurji.

Instrukcja dla audytorów i delegatów sądowych.

Na audytorów i delegatów sądowych przeważnie są wyznaczani sędziowie synodalni lub prosynodalni (c. 1574, 1581).

Kapłan, któremu się zleca pewna część sprawy (*medium causae*) do zbadania, nazywa się *auditor* lub *actorum instructor*. Często audytorowi zleca się przeprowadzenie wszystkich aktów sądowych, z wyjątkiem jednak wyroku ostatecznego (*praeter sententiam definitivam*). Audytorowie mają jurysdykcję w rozpoznawaniu sprawy: powołują świadków, badają ich i t. d. (c. 1582). Powoływanie świadków w sprawie karnej nie należy do audytora, lecz do Ordynariusza albo, za specjalnem jego zleceniem, do sędziego (c. 1946). Zwykłym zadaniem audytora jest *acta instruere a peracta litis contestatione usque ad publicationem processus et hanc quidem inclusive, saltem si pars petierit* (Noval, *De Iudiciis*, 1920, p. 73). *Litis contestatio* przeprowadza się w zwykłym trybie przez sędziego, chociaż może być zlecona i audytorowi, z wyjątkiem jednak spraw karnych.

Przy każdym akcie procesu powinien być notariusz, podpis którego należy do ważności aktu. Notariusza wyznacza Biskup i taki tylko aktuarjusz może stwierdzać akta (c. 1585).

Większe od audytora zadanie ma *iudex delegatus*, którego się uposażnia do rozpoznania i określenia jednej lub wielu spraw w pewny sposób oznaczonych. *Iudex delegatus* „*deputatur ad unam causam vel plures quidem, sed aliquo modo determinatas, cognoscendas et definiendas*” (Noval, op. c. p. 108). Jeżeli więc w dekrecie Ordynariusza lub sądu diecezjalnego powiedziano, że delegat ma przeprowadzić sprawę „*usque ad sententiam definitivam*”, trzeba rozumieć „*ad sententiam inclusive*”, gdyż do sędziego delegata należy ferować wyrok, chyba że inaczej jest zastrzeżone przez delegującego.

Sędzia może sobie dobrać dwóch asesorów doradców, z liczby jednak sędziów synodalnych lub prosynodalnych (c. 1575). Jeżeli Ordynariusz wyznaczy do pewnej sprawy kilku sędziów delegatów, wszyscy muszą brać udział we wszystkich aktach tej sprawy (c. 1577).

Delegat winien okazać osobom zainteresowanym *mandatum delegationis* w obecności notariusza, który o tem uczyni wzmiankę w protokole (c. 200, § 2, Noval, p. 112). Należący do trybunału (sędziowie, audytorowie, asesorowie, notariusze) składają wobec Ordynariusza lub sędziego delegującego albo wobec kapłana przez nich upoważnionego, przed rozpoczę-

ciem sprawy, przysięgę *de officio rite et fideliter implendo* (c. 1621) — *sacerdotes tacto pectore, ceteri fideles — tacto Evangeliorum libro* (c. 1622). Przysięga może być złożona wobec wikariusza generalnego (Noval, p. 126). Gdyby w dekreście była opuszczona wzmianka o kapłanie, wobec którego należy złożyć przysięgę, audytor i delegat złożą przysięgę wobec notariusza, a ten, jak również i inni, wobec sędziego delegata lub audytora. Przed przysięgą sędzia upomni strony, świadków i biegłych o świętości aktu, o grzechu krzywoprzysięstwa i o karze za nie. Karą tą jest niedopuszczanie na przyszłość do składania świadectwa, a nawet utrata występowania w roli biegłego (c. 1622, § 2). Gdyby z ogłoszenia sprawy mogła ucierpieć sława bliźniego albo mogła być dana przyczyna do niezgód lub zgorzenia lub też inna wyniknąć szkoda, sędzia może zmusić przysięgą świadków, biegłych, strony oraz ich zastępców i obrońców do zachowania sekretu (c. 1623, § 3).

Akta sprawy i procesu, o ile można, powinny być pisane po łacinie, pytania zaś i odpowiedzi na nie świadków i stron w ich języku (c. 1642).

Poszczególne karty procesu powinny być numerowane, podpisane przez notariusza i oznaczone pieczęcią trybunału (c. 1643, § 1). Sędzia delegowany do sprawy poszczególnej może użyć pieczęci swego urzędu (dziekana, proboszcza).

O ile sprawa została zakończona, przerwana lub odłożona na dalsze posiedzenie, akta jej należy zamknąć podpisem notariusza i sędziego lub przewodniczącego trybunału (c. 1643, § 2).

W *wezwanii* do sądu ma być wymieniony sąd lub sędzia, pozywający strony; powinna być wyrażona sprawa przynajmniej ogólnie, podane imię i nazwisko powoda lub pozwanego, miejsce i data (rok, miesiąc, dzień i godzina), kiedy strony mają się stawić w sądzie. Pozew ma być opatrzone pieczęcią trybunału lub, jak wyżej, pieczęcią urzędu delegata i podpisem sędziego albo audytora i notariusza (c. 1715). Jeżeli wezwanie nie zawiera dokładnie powyższych danych lub nie jest należycie doręczone, samo wezwanie jak też i akta procesu są nieważne (c. 1723). Wezwanie ma być sporządzone w dwóch egzemplarzach, z których jeden należy przesłać pozwanemu, a drugi zachować przy aktach (c. 1716).

Do zawiązania sporu (*litis contestatio*) wystarczy, by strony stawiły się w sądzie i aby powód wyraził swoje pretensje, a pozwany im zaprzeczył. Przed zawiązaniem sporu sędziemu nie wolno przesłuchiwać świadków, chyba że jakiś bardzo ważny powód przemawia za niezwlekaniem (np. gdyby świadek w innym czasie absolutnie nie mógł się stawić). — W razie niestawienia się powoda lub pozwanego sędzia wezwanie ponawia, a w wypadku nieusprawiedliwienia się wydaje dekret stwierdzający uporczywość i przystępuje do rozpoznawania sprawy zaocznie. Jeżeli chodzi o upór powoda, sędzia stwierdza uporczywość na żądanie pozwanego, promotora lub obrońcy wężła (c. 1842—1844, 1849).

Środki dowodowe (*probationes*) stanowią: zeznania świadków, dokumenty, przysięga stron, przyznanie się.

Tum actor tum reus invicem, tum etiam promotor iustitiae et defensor vinculi possunt iudici exhibere articulos, seu quaesita, super quibus pars interrogetur, quaeque vulgo *positiones* dicuntur (c. 1745, § 1).

Probationum forma et ordo seu methodus in tribunalibus ecclesiasticis usitatus consistit in eo, quod 1) utraque pars, iudice praecipiente, exhibeat eidem probationes, et quidem in iudicio contentioso simul seu intra eundem terminum probatorium; 2) iudex unicuique parti communicet alterius partis tum probationes tum responsiones seu animadversiones in facto et in iure eo tempore et ordine, quo utrinque proponuntur; 3) idem iudex, facta coniunctim vel simul omnium actorum communicatione utriusque parti earumque advocatis (c. 1858, 1859), ferat decretum conclusionis in causa, quo claudit stricte dictum terminum probationis causae, et aperit periodum seu terminum defensionis et discussionis causae (Noval, op. c. p. 310).

Nie można dopuścić do zeznań świadków niezdolnych, którymi są nieletni (impuberes) — chłopcy przed 14-ym, a dziewczęta przed 12-ym rokiem skończonym i chorzy umysłowo. Podejrzanymi świadkami, a więc niedopuszczalnymi są: wyklęci, krzywoprzysięscy, pozbawieni czci, po wyroku orzekającym lub skazującym na karę, nie zasługujący na wiarę z racji swych złych obyczajów, wrogowie danej strony. Incapaces są osoby zainteresowane w danej sprawie, którzy wspierali daną stronę, spowiednicy, krewni lub powinowaci w linii prostej w każdym stopniu, a w bocznej do pierwszego stopnia (c. 1757). Krewni i powinowaci są świadkami zdolnymi tylko w sprawach małżeńskich swoich krewnych (c. 1974).

Przed badaniem świadków strony nawzajem podadzą sobie ich nazwiska (c. 1763), w sprawach jednak karnych dopiero po złożeniu przez promotora oskarżenia.

Tylko po złożonej przysiędze delegat przystępuje do przesłuchania świadków; sprawdza ich osoby na mocy pozwów; jeśli strona przeciwna odrzuciła jakiego świadka, zapisuje to do protokołu. Strona może wykluczyć (reprobare) świadka w ciągu trzech dni od chwili, kiedy została o nim zawiadomiona. Trzeba jednak sprawdzić, czy wyłączenie świadka ma podstawę, w przeciwnym bowiem razie protestu strony nie należy uwzględniać (c. 1764).

Pytania rzeczowe sędzia delegat albo sam od siebie stawia, albo też trzyma się pytań przesłanych przez Kurję lub przez obrońcę węzła małżeńskiego podanych; koperty z pytaniami otwiera sędzia tuż przed przesłuchaniem (c. 1968).

Protokół o zeznaniach pisze się w pierwszej osobie imieniem świadka (c. 1778).

Świadków przesłuchuje się osobno (c. 1772), o ile można w nieobecności stron (c. 1771). Świadców mogą zmienić protokół swego zeznania przed podpisaniem (c. 1780). Po skończonym przesłuchaniu protokół należy przeczytać każdemu z osobna świadkowi, który podpisuje swoje zeznanie; następnie każde zeznanie podpisuje sędzia i notariusz (c. 1780).

Testis primo interrogari debet non modo de generalibus personae adiunctis, hoc est, de nomine, cognomine, origine, aetate, religione, conditione, domicilio, sed etiam quae ipsi cum partibus in causa sit necessitudo; deinde deferendae sunt interrogationes, quae causam ipsam respiciunt et sciscitandum unde et quomodo ea quae asserit, habeat cognita (c. 1774).

Pytania powinny być krótkie, jasne, niezawile, niepodstępne, wykluczające wszelką sugestję, nie obrażające osób, zastosowane ściśle do sprawy (c. 1775).

Jeżeli strony nie były obecne przy zeznaniu świadków, świadectwa ich mogą być, po przesłuchaniu wszystkich świadków, zaraz ogłoszone na mocy osobnego dekretu sędziego (c. 1782).

Zeznanie jednego świadka nie stanowi zupełnego dowodu, chyba że jest kwalifikowany, zeznający o sprawach swojego urzędu zaprzysiężonego i publicznego, gdyż ten podwójny warunek jest podstawą prezumpcji prawa (Noval, op. c. p. 354). Wystarczającym natomiast dowodem będzie zgodne zeznanie dwóch lub trzech poważnych i zaprzysiężonych świadków, jeżeli świadczą na mocy własnego bezpośredniego poznania, jak np. świadkowie de visu et auditu proprio, nie zaś świadkowie de credulitate (ope coniecturae rationalis), de fama vulgata, de auditu ab aliis (c. 1791).

Jeżeli się ma tylko połowiczne dowody, np. świadectwo jednego świadka, strona może złożyć przysięgę uzupełniającą (iuramentum suppletorium), zwłaszcza gdy chodzi o określenie stanu wolnego, świeckiego lub zakonnego danej osoby (c. 1829, 1830).

Po ukończeniu postępowania dowodowego przed wyrokiem mają miejsce następujące czynności: urzędowe ogłoszenie aktów procesu, zamknięcie sprawy (conclusio in causa) i dyskusja.

Ogłoszenie aktów procesu polega na tem, że sędzia daje stronom i ich adwokatom przejrzeć w swej lub notariusza obecności akta procesu nawet te, które dotychczas pozostawały tajne. Tak np. w procesie karnym w czasie śledztwa przynajmniej nazwiska świadków przed ogłoszeniem aktów powinny być zachowane w tajemnicy (c. 1858, 1859, Noval, op. c. p. 403).

Zamknięcie sprawy jest wówczas, kiedy strony na zapytanie sędziego oświadczą, że nic nie mają więcej do powiedzenia, t. j. że wszystkie środki dowodowe są już wyczerpane, albo kiedy upłynie czas przepisany na składanie dowodów, albo jeśli sędzia oświadczy, że sprawa jest dostatecznie wyjaśniona. O zamknięciu sprawy sędzia wydaje osobny dekret (c. 1860).

Następnie sędzia wyznacza czas do obrony, która się składa na piśmie po jednym egzemplarzu sędziom, promotorowi i obrońcy wężła, a nadto strony wręczają sobie wzajemnie odpisy swojej obrony (c. 1863). Obrona nie powinna zajmować miejsca nad cztery strony jednego arkusza o 40 linjach na każdym. Gdyby strony, po zamianie egzemplarzy obrony, chciały dać sobie odpowiedź, dadzą ją na piśmie formatu o połowę mniejszego, aniżeli obrona.

Sędzia pozwoli stronom na odbycie dyskusji w oznaczonym przez się czasie i sam tą dyskusją kieruje wobec notariusza. Przedtem zaś strony powinny dać sędziemu wykaz kwestyj, na które ma się odbyć dyskusja. Będzie to krótkie wyjaśnienie głównych wątpliwości, nie zaś petraktowanie całej sprawy. Artykuły, podane przez powoda, sędzia komunikuje pozwanemu i odwrotnie. Pierwszy mówi powód lub jego adwokat, a następnie pozwany lub jego obrońca (Noval, op. c. p. 406, 407).

Jeżeli strony w oznaczonym czasie nie przedłożą obrony, albo nie przystaną na zdanie i sumienie sędziego, ten, gdy się przekona, że sprawa jest wyjaśniona, może in causis contentiosis wydać wyrok (c. 1867). Sędzia dopiero wówczas może wyrokować, kiedy ma moralną pewność co do

jakości danej sprawy. Pewność tę opiera na aktach i dowodach. Sufficit certitudo moralis, quae non tollit omne dubium, sed dumtaxat prudentem dubitationem seu gravem erroris formidinem. In iudicando iudex sequi debet magis legitima documenta quam id quod ipse novit tanquam privata persona (c. 1869, Noval, op. c. p. 409—411).

Wyrok ma się rozpocząć od wezwania imienia Bożego, następnie ma być podane imię i nazwisko sędziego lub nazwa trybunału, imię i nazwisko powoda, pozwanego lub pełnomocnika z oznaczeniem miejsca zamieszkania oraz imię i nazwisko promotora i obrońcy węzła, jeżeli biorą udział w sądzie; potem należy podać treść sprawy i żądania stron oraz sformułować umotywowane postanowienie wyroku (pars dispositiva sententiae). Wreszcie oznacza się miejsce sądu i data (dzień, miesiąc i rok). Wyrok podpisuje sędzia lub sędziowie, jeśli ich było więcej, i notariusz (c. 1874). W taki sam sposób ma być sporządzany i wyrok przedstawoczy (sententia interlocutoria) c. 1875). — Wyrok należy jaknajprędzej ogłosić. Trzy są sposoby ogłoszenia wyroku: albo sędzia wzywa strony ad audiendam sententiae lectionem sollemniter factam a iudice pro tribunali sedente; albo zawiadamia strony, że wyrok znajduje się w kancelarii trybunału, gdzie mogą same tam go odczytać, a nawet żądać odpisu, albo może też sędzia odesłać odpis wyroku wprost do stron interesowanych przez woźnych lub przez pocztę (c. 1897). Sędzia powinien mieć dowód piśmienny, kiedy wyrok został zakomunikowany stronie, a to ze względu na apelację, którą strona w przeciągu 10 dni od zawiadomienia może przedłożyć sędziemu, który ferował wyrok (c. 1881).

Wyrok wtedy dopiero ma być wykonany, kiedy sędzia wyda w tym celu dekret, który może się mieścić w samym wyroku albo też może być osobno wydany (c. 1918).

Sententiam executioni mandare debet per se vel per alium Ordinarius loci in quo sententia primi gradus lata est (c. 1920). „Ordinarius loci“ — id est Episcopus aut Vicarius Capitularis, etsi de illa non cognoverint, aut ipsemet Vicarius Generalis, qui, quamvis iudicandi potestate careat, gaudet tamen potestate executiva; non autem Officialis aut alius quilibet ex tribunali collegiali, nec Delegatus Apostolicus, nec multo minus, delegatus inferior. Uno verbo iure communi Codicis, iudici qui sententiam tulit non competit hoc ipso, ut iure veteri, nec eo quod sit iudex, potestas exsequendi sententiam, sed ea reservatur Ordinario loci, in quo sententia primi gradus, id est primae instantiae, lata est (Noval, op. c. p. 460).

Instrukcja dla sędziów śledczych w sprawach karnych (c. 1933 — 1946).

Przedmiotem sądu karnego są występki publiczne (c. 1933. § 1). Prześstępstwem publicznem nazywa się występki publicznie znany lub ten, który się zdarzył w takich okolicznościach, że ukryć się nie może (c. 2197).

Trybem procesu karnego nie mogą być rozpoznawane występki przewidziane w kan. 2168 — 2194: non residentes, concubinarii, in officiiis negligentes (officia divina, sacramenta, correctio errantium, cura pauperum, institutio puerorum, cura aegrotorum, munditia in ecclesiis, cathetetica institutio), delicta plectenda suspensione ex informata conscientia.

Sędzia śledczy (inquisitor) wyznacza się wówczas, kiedy występki nie jest notoryczny (znany publicznie) i nie jest zupełnie pewny (c. 1939), w przeciwnym bowiem razie pomija się wstępne dochodzenie śledcze i oskarżenie wnosi promotor iustitiae, jedyny oskarżyciel w sprawach karnych (c. 1934).

Śledztwo przeprowadza się na podstawie doniesienia. Każdy wierny może donieść zwierzchnikowi o występku w celu otrzymania zadosyćuczynienia z powodu doznanej szkody lub naprawienia zgorzienia (c. 1935, § 1). Nie wolno tać przestępstw, kiedy do wyjawienia ich zmusza prawo lub gdy chodzi o niebezpieczeństwo, zagrażające wierze i dobru społecznemu (c. 1935). Trzeba więc donieść, gdy np. kto szerzy przewrotne zasady, należy do sekt wrogich Kościołowi i t. p.

Donos może być przedstawiony ustnie lub piśmiennie. Donosiciel powinien doniesienie podpisać. Sędzia, wzywając donosiciela, zapytuje go, czy uznaje pismo za swoje. Donoszący powinien dostarczyć środków dowodowych, stwierdzających prawdziwość występkę, oraz wskazać świadków. Należy się przekonać o uczciwości donosiciela.

Przeprowadzenie badania zleca się sędziemu śledczemu i ogólnie utrzymuje się w zwykłych normach sądowych, wskazanych w sekcji 1, księgi IV Kodeksu (c. 1959).

Sędziemu towarzyszy wyznaczony przez Biskupa notariusz, który redagowane przez się akta sprawy podpisuje łącznie z sędzią śledczym.

Sędzia może sobie sam dobrać dwóch asesorów, z pośród jednak sędziów synodalnych lub prosynodalnych (c. 1575, Noval, De Iudiciis, p. 64, 516), może też korzystać z rad i wskazówek promotora.

Wszyscy, biorący udział w śledztwie, a więc: sędzia, asesorowie, notariusz. składają przed rozpoczęciem sprawy przysięgę, że spełnią wiernie swój obowiązek i zachowają tajemnicę. Świadkowie składają przysięgę, że

będą świadczyli wiernie i zachowają sekret. Nie można donosicieli traktować jako świadków. Donosiciel jest raczej stroną, niż świadkiem. W sprawach kryminalnych strony nie składają przysięgi.

Badanie trzeba prowadzić sekretnie i z największą ostrożnością, aby nie rozgłosić występkę i nie narazić na niesławę dobrego imienia (c. 1943). Dla uniknięcia rozgłosu nie należy badać więcej świadków, aniżeli do tego zmusza konieczność.

Co do egzaminu świadków, o ile pozwala natura śledztwa, przestrzegają się zwykle normy procesu. Nie może jednak sędzia zarządzić konfrontacji świadków z oskarżonym, gdyż śledztwo kończy się przed zapoznaniem oskarżonego.

Wszelkie dowody zbierają się bez przesłuchania oskarżonego — „inscio reo et inaudito” (Noval, op c. p. 514). Akta sądowe przejrzę oskarżony dopiero w późniejszym stadium procesu, po wniesieniu oskarżenia przez promotora.

Głównym obowiązkiem sędziego śledczego jest zbadanie, czy rzeczywiście zaszedł fakt, który się zarzuca oskarżonemu, i czy ten jest winien (factum criminis et imputabilitas seu reitas inquisiti).

Przed zamknięciem dochodzenia sędzia może, o ile zajdą jakie trudności, zasięgnąć rady i zdania promotora a nawet może mu pokazać akta sprawy (c. 1945). Po zakończeniu śledztwa sędzia przysyła Ordynarjuszowi akta dochodzenia, t. j. cały materiał dowodowy, oraz swoją opinię super veritate facti denuntiati et vera imputabilitate personae, cui factum tributur (Noval, op. c. p. 517).

Powyższe instrukcje, dla łatwiejszego zachowania przepisów Kodeksu, podają się Wielebnemu Duchowieństwu do przestrzegania w procesach sądowych.

Wilno, dn. 8 sierpnia 1923 r. Nr. 3359

X. Chalecki,
Kancelarz Kurji.

† Kazimierz,
w/z Biskup Wileński,
Wik. Gen.

